

Tudat- felszabadító hadműveletek

A Hejettes Szomlyazók kiállításai

P. SZABÓ ERNŐ

Uj Budapest Galéria, 2017. IX. 3-ig
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, 2017. IX. 10-ig

Fotó: Bereinyi Zsuzsa

HEJETTES SZOMLYAZÓK:

Láthatatlan művészet,
1986, Kavics utca
(print 2017)

fotó: **GALÁNTAI GYÖRGY**

A Hejettes Szomlyazóknak már a nevével sincs minden rendben. Állítólag a klasszikus rábökéses módszerrel választották a nevet egy találmányra kinyitott könyv szövegéből, de nyilvánvalóan már akkor is szövegértési problémáik voltak, amelyek az évek folyamán csak súlyosbodtak. Nem csoda! A csoporttagok iskolai végzettsége is nagy magán után némi kívánnivalót, ahogyan ezt egy grafikonos ábrán is szemléltetik: öröndetes, hogy a 8 elemi száz százalékban elvégezték, még az is elmege, hogy szakiskolai érettségét is szerzett 20 százalékuk, de mintegy 80 százalékuknak gimnáziumi érettségije, sőt, felsőfokú végzettsége is volt! Ezzel a fajta problémamegoldó képességgel (pontosabban annak a hiányával) felszerelve folytatták tevékenységüket 1984–1992 között, elsősorban Budapesten (mintegy 59 százalékban), de olykor vidéken is, ahogyan azt egy látványos, gombokkal és fémpénzekkel kirakott országtérképen jelzik. Ez a vidéki tevékenység azonban igen aránytalanul oszlott meg: míg Veszprém megye 13 és Fejér megye 12 százalékban mondhatja magáénak a csoport kulturális örökségét, Zala csak 2, Békés pedig egy százalék erejéig osztozik rajta. Sőt, ahogyan maguk is elismerik immár negyedszázad távolából visszatekintve, a tagok közötti „intellektuális képességek ilyen méretű különbségei további feszültségforrást eredményeztek. Mindez vezethetett ahhoz a torzuláshoz, hogy a csoport tevékenysége bántóan a fővárosba koncentrált, olyan jelentős régiók, mint pl. Hajdú vagy Tolna, Baranya megye még művészeti programtervezetükből

is kimaradtak. Győr-Sopron megyébe is csak heves belső konfliktust követően, mindössze egyetlen futó látogatást tettek a következő évtized elején...”

A csoport tevékenységének elemzését folytathatnánk statisztikai adatok további ismertetésével. Például ami az életkort illeti, 1992-ben mindannyian nyolc évvel idősebbek voltak, mint 1984-ben, amikor a közös munkát elkezdték, s néhányan, akik már korábban, Bálványos Huba majd Somogyi Győző szakköréből ismerték egymást, még nagyobb életkori különbségekről számolhatnak be. Az idők folyamán változtak az érzelmi állapotaik, szaporodtak a díjaik, amelyekre kezdetben, ahogyan az a bizonyos sokat emlegetett 1984-es első kiáltvány megfogalmazta, egyáltalán nem számítottak. Közös tevékenységüket amolyan baráti, szabadidős, sok bolondsággal és még több örültséggel színezett lötyögésként képelték el, s 1989-es második kiáltványukban annak a gondolatnak a jegyében nyugtázták, hogy bizony ők is intézményesültek, mint minden avantgárdnak nevezett, önmagát a művészirtársadalmon és a művészetfogyasztók világán kívül elképzelő csoportosulás a 20. században. Szellemi állapotukat azonban mindez nem befolyásolta. A problémamegoldó képesség hiányáról eklatáns példát hoznak abban a leporellóban, amely a Ludwig Múzeumban rendezett kiállításuk alkalmából jelent meg, s amely egyelőre a beígért, a kiállításhoz készült könyvet is pótolni hivatott: „hsz086, amikor hsz087 friss menyasszonyával megérkezett az alakuló gyűlésre, köszönésképpen félreköpött, oly ügyetlenül, hogy majdnem eltalálta a nőt. Ezen eset is jelentőségteljesen rámutat Thomas Gordon tételének – az értő kérdés – teljes mértékű hiányára. E hiányt a csoport tagjai az első kiáltványukban megfogalmazott megbeszélésekenességgel magyarázzák...”

fotó: Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum

HEJETTES SZOMLYAZÓK:

Döbling – Installáció gróf Széchenyi István utolsó alkotói periódusának és halálának emlékére, részlet, Ernst Múzeum, Budapest, 1988, fotó: **HALAS ISTVÁN** (print 2017)

Magyarázni persze a legkönnyebb, magyarázatokban – mint a kortárs magyar művészet világában általában – természetesen nincs hiány. Ezért a kiállítás is látható, nagy méretű szöveg formájában, a kiállítás bejáratánál. Ez azonban nem az a kiállítás, hanem egy másik. Ezt az Új Budapest Galériában rendezték, ez mutatja be a csoport történetének első időszakát, az 1984–87 közöttit, ennek a címe *Rügyfakadás*, amit akár didaktikusnak is nevezhetnénk, ha nem tudnánk, hogy bevallottan szándékosan választották, ami jelzi, hogy a csoport egykori tagjai megőrizték humorérzéküket – ami különösen fontos abban az életkorban, amelyben ma járnak, őszülő halántékkal, s különösen akkor az, ha éppen ők rendezik az éppen róluk szóló kiállításokat. Mert ez történt. Ők ezt azzal indokolják, hogy talán már régen nem élnének a kiállítás létrejöttkor, ha a művészettörténetesekre várnának az anyag összegyűjtésével, bemutatásával, amiben megint csak van valami igazság. El kell ismerni, nekik sikerült az anyag összeszedése, így valószínűleg teljes képet kapunk „a Hejettes Szomlyazók tudatfelszabadító hadműveleteiről”, ahogyan sokirányú tevékenységüket – olajfestmény 27 darab, papír alapú festmény/grafika 120 darab, szobor/szoborcsoport 6 darab, installáció 17 darab, akció/performansz 17 darab, irodalmi mű 5 darab (és ez csak a Ludwig Múzeum, az Új Budapest Galériától egyelőre várjuk az adatokat) – összefoglalhatjuk. Az utóbbi helyszínen, ha lehet, még több a mű, hiszen itt láthatóak a Világnézettségi Magazin 1984–85-ös számai, amelyek képi anyaga egyféle stencil-szita vegyes technikával készült, s amelyekben mindenki publikálhatott, aki részt szeretett volna venni a közös munkában. A csoport első, egészen sajátos jellemzőjére egyébként itt bukkanunk rá, hiszen hiába tudjuk, hogy 1984-ben Elek is (Kada), Fekete Balázs, Kardos Péter, Nagy Attila, Várnagy Tibor alapította, s a következő években Beöthy Balázs (Gránit), Danka Attila (Tilcsi), Pereszlényi Roland csatlakozott hivatalosan, de egy-egy közös mű, performansz, zenei produkció létrehozásában olykor mások is részt vettek, ahogyan a Platón Barlangjában, azaz egy használaton kívüli légópincében tartott 1986–87-es rendezvényeken is. *Kilátás, Platón barlangja* címmel közös festmény is készült, amelynek interpretációját is megismerhetjük

(„semmi jó értelemben vett imitáció”), de ez a kép egyébként állítólag már 1984-ben kész volt, míg a közös kiállítások sorát a Bercsényi 28–30-ban 1985 februárjában rendezett bemutatkozás indította el, a szentendrei Faliújság-kiállítás folytatta 1987-ben. Ugyanebben az évben készült a *Döbling* és az *Öröknapár* című munka, amelyekért egyaránt díjakat kaptak, de amelyek nem az itteni, hanem az ottani kiállításon szerepelnek. Itt vannak viszont a történelmi képek, a *Hunyadi László siratása* (1985), a *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben* (1986) s a főmű, a *Siralomház*, amely Kisórspusztá környéki vashulladékból és szalmából készült, s annak idején a Fialat Képzőművészek Stúdiója éves tárlatán a Budai Várban a Magyar Nemzeti Galéria Munkácsy-képeivel folytatott párbeszédet.

Az 1985-ös Segesvár titokzatos gyászoló asszonya és az 1987-es *Polák–Wenger* marasztalná a látogatót a Bálnában, de a legtöbben újabb kiemelkedő művek látványára éhesen sietnének már át a Ludwig Múzeumba, ahol az a bizonyos második kiállítás fogadja az érkezőt, amelyből megtudhatja, hogy 1989-ben a csoport tagjai „rutinná vált öncenzúrát” gyakoroltak, s a „csoport az Éreztető Ipari Nagyhatalmak ellenlábasából azok hűséges kiszolgálója lett”, ami egyébként nem volt baj, sőt örülhettek neki. Ennek az élménynek a hatására hamarosan (1992-ben) elkészítették a *Búcsúplakátot* is, amelyben azt is leszögezik, hogy „Szép napsütésben hamarabb főlészáradnak a könnyek”. Más művekben olyan vonzó figurákkal ismertetik meg a látogatót, mint Burgyingó és Csepötte (*Az oltár*, 1989). Kiállították az *Isenheimi oltárt* (1987), itt látható a *Berlini képek*, a *Litográfiák* és a *Pesti képek* sorozatai, amelyek közül az utóbbi kész csoda, hiszen 1988-ra van dátumozva, de 1989-es Magyar Nemzet-oldalakat használták hozzá. Három, egy-egy termet megtöltő installáció

fotó: Berényi Zsuzsa

HEJETTES SZOMLYAZÓK: Véletlenül kiállított mű, 1988 (rekonstrukció 2017)

fotó: Eln Ferenc

HEJETTES SZOMLYAZÓK:

Gazdálkodj okosan!, installáció, részlet, 1989

tagolja az anyagot (*Spragnieni Zastepcy*, 1989; *Döbling*, 1988; *Gazdálkodj okosan!*) különböző kiállítások, akciók dokumentációjával váltakozva (Székesfehérvár 1990; Hannover, 1990). Az utóbbi tårlat azért is emlékezetes, mert a kiállítók száz különböző nyelvű szótårt kértek, ehelyett a rendezõktõl kétszáz darab angol nyelvű értelmezõ szótårt kaptak, de a kialakult krízishelyzetben is létrehozták a mûvet a darabokra szaggatott kötetek lapjaiból – ez jól mutatja a kortárs magyar mûvészetben rejtõzõ energiákat, amelyek szükséghelyzetben mindig elõjönnek.

Egyébként egy majdnem a krimi izgalmait ígérõ film elõkészületeit is figyelemmel kísérhetjük. *A Hejettes Szomlyazók szenvedélyes élete* címet kapta volna a film, ha nem hiúsul meg a csoport tagjai és a tévések közötti nézeteltérések miatt. Egy képesújság képes riportja már-már megvalósultként szól róla, a képeken a csoport tagjai meztelen (vagy majdnem) lányok sorai között a Múcsarnok bejárata felé lépkednek fölfelé a lépcsõn. Az ajtóból lelkesen integetve a fõigazgató Beke László siet feléjük. Szinte halljuk lelki füleinkkel az üdvözlõ szavakat: „Jaj de jó, hogy itt vannak a Hejettes Szomlyazók!” Nos, ezzel tökéletesen egyetérthetünk.

Ahogy egykori mesterük, Somogyi Gyõzõ írta ajánlásában, a Hejettes Szomlyazók „minden intézményes háttér nélkül találta ki és mûködteti õnmagát. A barátság és a közösségi alkotás olyan formáit alakította ki, mûfaji határokat nem ismerve, amelyeket eddig még sehol láttam, csak ideálként leírva olvastam.” A jelenség a kiváló mûvészen még Jézus hegyi beszédét is felidézte, amely szerint „boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot.” A Hejettes Szomlyazók, ráadásul, ahogyan a nevük utal rá, mások helyett is szomjazták az ígét, s bár kezdetben a mûvész státuszán kívül helyezték magukat, úgy tûnik, mások helyett is sikerült azt eredményesen terjeszteniük. Egyébként az ajánlás a csoport MTA–Soros-ösztõndíj iránti kérelmét támogatta.

HEJETTES

SZOMLYAZÓK:

Testi és lelki szerelem, akvarell, papír, 1989